

Processen van *place-making* door talige praktijken in Tilburg, Heerlen en Genk

Parodie van de Braboneger en Getske Boys, en het Cités

Leonie Cornips^{1,2}, Stefania Marzo³ en Jos Swanenberg⁴

TET 70 (2): 149–177

DOI: 10.5117/TET2018.2.CORN

Samenvatting

In dit artikel tonen we aan de hand van kwalitatieve data aan hoe talige praktijken met sprekers en artiesten uit drie steden in de periferie van Nederland en België, namelijk Tilburg, Heerlen en Genk een lokale identiteit construeren en reproduceren en hoe op die manier het besef van lokale eigenheid tot stand komt. We laten zien dat in deze drie steden artiesten en sprekers aan de hand van geënceneerde en gemediatiseerde taalpraktijken bewust nieuwe lokale identiteiten construeren. In de drie gevallen gaat het om hybride of heterogene taalpraktijken, waarbij het Nederlands of lokale dialectale elementen gecombineerd worden met elementen uit andere aanwezige (contact)talen (zoals het Surinaams of het Italiaans). Bovendien worden deze taalpraktijken in Tilburg en Heerlen, maar ook – hoewel in mindere mate – voor Genk, via parodie verspreid, versterkt en vernieuwd.

1 Inleiding

De internationale sociolinguïstiek besteedt de laatste jaren meer aandacht aan lokale en sociale identiteitsconstructie(s) door talige praktijken voor en uit de periferie en/of de marge (Cornips & de Rooij 2018, Kroon & Swanenberg 2019, Pietikäinen & Kelly-Holmes 2013, Pietikäinen e.a. 2016, Wang e.a. 2014). Deze aandacht is ontstaan doordat het gros van het huidige sociolinguïstisch onderzoek in kosmopolitische steden uitgevoerd wordt alsof processen van mondialisering zich alleen daar zouden afspeelen. Recente publicaties wijzen er echter op dat deze gedachte ideologisch

gekleurd is (Wang e.a. 2014). Ook zogenaamde perifere gebieden en plekken zijn niet gevrijwaard van processen van mondialisering: mensen in die periferie vernieuwen ook voortdurend hun taalgebruik om etnische, sociale en lokale identiteiten te construeren (Aarsæther e.a. 2015, Britain 2009, Cornips e.a. 2013, Cornips & de Rooij 2018, Swanenberg 2018). Wat de periferie is, is overigens niet makkelijk te definiëren. De periferie is dynamisch, het ondergaat ‘centralisering’ zoals een centrum ‘marginalisering’ kan ondergaan, afhankelijk van wisselende machtsverhoudingen (Cornips & de Rooij 2018). Bewoners in Heerlen-centrum in Zuid-Limburg kunnen gezien worden als behorend tot het ‘centrum’ vanuit de omliggende wijken maar Heerlen-centrum wordt als een periferie opgevat vanuit ‘centrum’ Maastricht terwijl Maastricht zelf weer perifeer is als de blik vanuit de Nederlandse Randstad komt.

In deze bijdrage brengen we drie gevalsstudies samen om na te gaan hoe de constructie van lokale en sociale identiteiten door talige praktijken in de periferie plaatsvindt (zie Cornips 2014, Cornips e.a. 2012, Johnstone 2010, 2011a,b, 2014, Modan 2007, Thissen 2018) en hoe het besef van talige eigenheid tot stand komt (zie Cornips & Knotter 2016). We beantwoorden deze twee vragen door processen van identiteitsconstructie via talige praktijken te vergelijken in drie verschillende steden die vanuit een nationaal perspectief in de periferie gelegen zijn: Tilburg en Heerlen in Nederland en Genk in België. Beide vragen betreffen het proces van *enregisterment* dat een linguïstisch repertoire zichtbaar maakt dat voor de sprekers ervan unieke talige eigenschappen bevat en indexicaal is voor interacties tussen sociaal-gesitueerde sprekers in specifieke plekken (Agha 2003). Dit proces van *enregisterment* verklaart of en hoe taalvariatie en taalverandering verbonden zijn aan lokale en sociaal-culturele identiteitsconstructies.

2 Enregisterment en indexicaliteit in perifere gebieden

Het concept *plaats* speelt al lang een belangrijke rol in de taalkunde, voornamelijk in de dialectologie en in het generatief geïnspireerde microvariatie-onderzoek die onderzoek verrichten naar geografische distributies van taalkenmerken. In de sociolinguïstiek zijn het concept *plaats* en het proces van ‘place-making’ belangrijk om taalvariatie en taalverandering te verklaren, meestal aan de hand van ruimtelijke tegenstellingen (rurale versus urbane ruimtes, zie hiervoor Britain 2010), sociale netwerken (Milroy 1987), of zogenaamde talige landschappen (Landry & Bourhis 1997). De voorbije

jaren heeft een aantal sociolinguïsten onderzocht hoe sprekers *plaats* zelf creëren en reproduceren in en door hun taalgebruik (Cornips & De Rooij 2018, Eckert 2000, Johnstone e.a. 2006). *Plaats* wordt dan niet meer gedefinieerd als een objectieve of fysieke ruimte, dus als lengte en breedtecoördinaten op een landkaart, maar als een betekenisvolle context van menselijk handelen, een *meaningful human space* (Cresswell 1996, Lefebvre 1991 en recent Thissen 2018) vormgegeven en ge(re)produceerd door sociale handelingen (Appadurai 1996, Auer 2013, Johnstone 2004, 2010, Quist 2011). Een plaats zoals Tilburg, Genk of Heerlen wordt betekenisvol als resultaat van de diverse keuzes die verschillende en wisselende groepen mensen maken, van hoe zij de wereld indelen en zoals zij die beleven, al dan niet geïnformeerd door sociaal-historische praktijken. Mensen identificeren zich daarin zodanig met een plaats dat die voor hen betekenis heeft, vertrouwd en transparant is in vergelijking met een plaats elders. Vanuit deze context impliceert *een plaats creëren* dat groepen mensen op een bepaalde wijze spreken. Op deze wijze zijn ze ook herkenbaar voor anderen die hen daardoor als van één en dezelfde plaats identificeren (Cornips 2014, Eckert 2012, Johnstone 2004).

De *constructie* van een plaats kan soms zo ver gaan dat men kan spreken van het zich 'toe-eigenen' van een ruimte (*space appropriation*, zie ook Aarsæther e.a. 2015). De term *space appropriation* of *ruimte-toe-eigening* geeft in de milieu- en sociale wetenschappen (zie De Haan 2005) aan hoe individuen en groepen intentioneel ruimtes creëren en veranderen om er hun eigen ruimte van te maken. In de sociolinguïstiek toonde Johnstone (2011a) aan hoe sprekers van een geografisch bestaande plaats ook een sociale ruimte creëren door over taalgebruik in die plaats na te denken en te praten (in Johnstone's termen '*talk about talk*'). In deze creatie en reconstructie van een 'sociale plek' spelen Agha's *enregisterment* (Agha 2003) en Silversteins *indexicaliteit* (2003) een fundamentele rol.

Agha's *enregisterment* geeft aan in welke mate taalvormen die duidelijk waarneembaar zijn op een bepaald moment in het hoofd van sprekers worden samengevoegd tot 'dialecten' of 'variëteiten', en hoe deze dan gekoppeld worden aan 'plaats', dat wil zeggen bepaalde ruimtes of geografische gebieden. Dit kunnen steden, regio's of wijken zijn, waaraan ook sociale en historische betekenissen zijn verbonden. Met andere woorden, een taalkenmerk is *enregistered* of 'geregistreerd' wanneer het in het hoofd van een individu een bepaalde sociale betekenis oproept (Agha 2003: 231), bijvoorbeeld dat een zogenaamde zachte 'g' tot het zuiden hoort en door katholieken en carnavalsvierders gerealiseerd wordt (Cornips e.a. 2012). In termen van Silversteins *indexicaliteits-framework* (2003) impliceert

het proces van *enregisterment* dat het taalkenmerk of een reeks van taalkenmerken een tweede-orde indexicaliteit bereikt. In een tweede-orde indexicaliteit associëren sprekers deze kenmerken met sociale betekenissen die geïnspireerd zijn door ideologieën over bijvoorbeeld sociale klasse en taalcorrectheid (zoals werd aangetoond voor het Pittsburghese in Johnstone e.a. 2006). Het is meestal in een volgende stap, die Silverstein derde-orde indexicaliteit noemt, dat sprekers deze sociale betekenis(sen) herinterpreteren en associëren met, bijvoorbeeld, een plaats, zoals dat in deze bijdrage zal worden beschreven. Deze evolutie van een tweede- naar een derde-orde indexicaliteit gebeurt bijna nooit lineair of gradueel, maar eerder simultaan en in verschillende richtingen. De verschillende sociale en plaatsgerelateerde betekenissen vormen samen een “indexicaal veld” (Eckert 2008: 454).

In deze bijdrage zullen we aantonen hoe taalfenomenen in Tilburg, Heerlen en Genk via processen van indexicalisering aan bepaalde types van sprekers en aan bepaalde locaties worden gekoppeld. Via metalinguïstische praktijken construeren sprekers bewust een lokale identiteit, waarmee ze ook sociale sprekerskenmerken associëren. Deze taalpraktijken zorgen ervoor dat een specifiek taalfenomeen, of een groep fenomenen tot *sjibbolet* wordt verheven. *Sjibbolets* zijn opvallende, herkenbare kenmerken die ‘enregistered’ en dus herkenbaar zijn. *Sjibbolets* zijn, in Agha’s woorden, het resultaat van processen en praktijken waarbij woorden of taalfenomenen door sprekers herkend worden als typisch voor een bepaalde en vaak “andere” groep van sprekers (zie Agha 2007: 81).

In dit artikel vergelijken we drie steden in de periferie van Nederland en België, namelijk Tilburg in Noord-Brabant (§3), Heerlen in Limburg (NL) (§4) en Genk (§5) in Limburg (B). We vergelijken deze drie steden om twee redenen. Eerst en vooral vertonen de drie steden sterke socio-economische vergelijkingspunten. Zowel Tilburg als Heerlen en Genk zijn als industriesteden groot geworden: Tilburg met textiel, Heerlen en Genk met steenkoolmijnen in een zogenaamd perifeer gebied dat vanuit nationaal perspectief als uitsluitend ruraal wordt voorgesteld. Ten tweede heeft voorgaand onderzoek naar taalvariatie in deze steden (Cornips 1994, Swanenberg 2009, 2012, Marzo & Ceuleers 2011) aangetoond dat er hier meta-linguïstische taalpraktijken ontstaan zijn waarbij lokale sprekers een aantal specifieke taalfenomenen gebruiken om een nieuwe lokale identiteit te creëren. Zo selecteren sprekers uit Tilburg, Heerlen en Genk elementen uit hun talige en culturele repertoire om aan deze plaatsen een betekenisvolle context van menselijk handelen te geven. In de drie steden worden taalfenomenen via geënceneerde taalpraktijken (o.a. *parodie enregistered*) en zo geassocieerd

met sociale (en ideologisch geïnspireerde) betekenissen. Zo krijgen deze taalfenomenen een veel concretere, lokale indexicale betekenis (die refereert aan Tilburg, Heerlen of Genk). Deze identificatie met een plaats kan worden beschouwd als de creatie en (re)constructie van een fysieke plaats tot een sociale plaats, waarmee sprekers zich proberen te onderscheiden van anderen, of ook een bepaalde manier van spreken proberen te typeren als distinctief voor bepaalde sociale groepen.

3 Methodologie

Voor dit onderzoek hebben we verschillende datasets geanalyseerd aan de hand van discours- en inhoudsanalyse. De verzamelde teksten en beelden zijn zowel taalkundig als op inhoud geanalyseerd vanuit het perspectief dat selectie van talige vormen, beelden en inhoud elkaar informeren. De laatste auteur (JS) heeft met toestemming van de Braboneger een corpus samengesteld van 57 tweets tussen september 2013 en april 2014. Alle tweets uit die periode zijn in een variëteit geschreven die niet standaard is. De teksten zijn geanalyseerd door na te gaan welke woorden en constructies tot het Algemeen Nederlands behoren en als zodanig geregistreerd zijn en welke niet, om vervolgens te bepalen tot welke taalvariëteit ze dan wel behoren en met welke sociale betekenis ze in dat laatste geval worden gebruikt. Daarnaast werd een aantal vlogs getranscribeerd en op dezelfde wijze geanalyseerd. Tot slot zijn de website en het YouTube-kanaal van de artiest en twee interviews met de Braboneger bestudeerd. De data voor de Heerlense gevalstudie zijn door de eerste auteur (LC) verzameld aan de hand van sociolinguïstische interviews (33,5 uur opnamen van gesprekken; Cornips 1994). Verder heeft LC diepte-interviews afgenomen met de Getske Boys (samen met Vincent de Rooij, in Heerlen op 11 mei 2013), en heeft ze hun taalpraktijken (teksten en videoclip) gevolgd op hun Facebook- en webpagina. De gegevens voor de Genkse studie komen uit verschillende datasets. Eerst en vooral put de tweede auteur (SM) uit een verzameling van focusgroepen en diepte-interviews (verzameld in 2012). Twee focusgroepen werden georganiseerd in een middelbare school in Genk (twee groepen van zes leerlingen), twee andere focusgroepen (met telkens zes jongeren) werden opgenomen in jeugdhuizen gevestigd in twee wijken van Genk (Winterslag en Waterschei). De diepte-interviews werden uitgevoerd met twee jongeren tegelijk (in totaal acht jongeren). De informanten waren jongeren tussen 16 en 21 jaar oud en hadden allemaal

een migratieachtergrond. Verder werkt SM voor de Genkse casestudy met een verzameling van teksten van een lokale hiphop scene uit Genk.

4 Tilburg: Parodie door de Braboneger

4.1 Braboneger: situering

In 2011 begint Steven Brunswijk, geboren in Suriname maar vanaf zijn vierde jaar opgegroeid in Tilburg, zijn comedycarrière op internet. Via websites waarop films gedeeld worden, zoals Dumpert en YouTube, wordt hij snel populair. Hij gebruikt daarbij als artiestennaam ‘de Braboneger’. In dit pseudoniem komen zijn Surinaamse en Tilburgse achtergrond samen, en die spelen ook een rol in zijn optredens: zijn huidskleur duidt op zijn Surinaamse herkomst, maar zijn taalgebruik vertelt dat hij zich met Tilburg identificeert, want de Braboneger spreekt Tilburgs dialect en verkondigt de mening van de ‘gewone man op straat’. Op zijn website *braboneger.com* lezen we “Met zijn niet te evenaren taalgebruik, zijn eenvoudige visie op de samenleving en keiharde uitspraken in onvervalst Tilburgs dialect, weet hij de harten van Nederlanders te veroveren”, en “Ik voel mij thuis op het podium, ik kan mezelf zijn”, waarmee hij de authenticiteit van zijn optreden claimt (zie ook Swanenberg 2018 waar verder ingegaan wordt op het taalgebruik van de Braboneger).

Op de eerste videoclip van de Braboneger herkennen we rechtsonder in beeld het logo van de provincie Noord-Brabant, maar de letters zijn omgekeerd, NB voor Noord-Brabant is nu BN voor de Braboneger (*youtube.com/c/stevenbrunswijksb*). Zijn eerste release was een vlog van één minuut, *Gewoon betalen*, op Dumpert (daarna ook op YouTube) en die was meteen populair. Vanaf 2012 treedt de Braboneger ook live op met shows die *Vooroordelen*, *Recht Voor Oe Bakkes* (recht in je gezicht) en *Ze Goan D'r Aaaaf!* (ze gaan er af) heten. In de winter van 2016 verschijnt de Braboneger zelfs met een eigen televisieserie, *De Braboneger verkaast?!* Hierin gaat Brunswijk allerlei activiteiten ondernemen die Surinamers gewoonlijk niet doen, maar blanke Nederlanders wel. Surinamers skiën niet, gaan niet kamperen in Zuid-Frankrijk en bezoeken geen schuurfeesten op het platteland. Door antwoorden te zoeken op vragen zoals waarom alleen blanke Nederlanders gaan kamperen, neemt hij hun gedrag op de hak: waarom zou je bij bloedheet weer in een tentje willen creperen, op een emmer naar de wc gaan en daar ook nog grof voor betalen en dagen in de auto zitten? Na *De Braboneger verkaast?!* volgen meer televisie-optredens en neemt zijn bekendheid verder toe.

Het taalgebruik van de Braboneger kan niet onderscheiden worden van de diverse stilistische praktijken. Zij vormen een integraal onderdeel van deze *persona* en construeren een sociale betekenis voor zijn publiek (Eckert 2003: 41). De titel *De Braboneger verkaast?!* verwijst naar de schimpnaam voor Nederlanders, *kaaskop*; wordt de Braboneger een kaaskop? De Braboneger parodieert en het is de witte Nederlander (en, op basis van zijn dialect, de Brabander en Tilburger) die geparodieerd wordt.

Logo Braboneger

De Braboneger geeft in zijn vlogs op YouTube zijn ongezouten mening over maatschappelijke thema's zoals discriminatie en segregatie. Zijn provocerende humor heeft vaak betrekking op het stereotiepe gedrag van etnische minderheden in Nederland. Zo speelt hij de blanke Nederlander die stereotiepe kritiek heeft op het gedrag van minderheden en houdt hij de samenleving een spiegel voor: de waarneming en de kritiek die daaruit volgt, zijn gebaseerd op stereotypen en vooroordelen. Zo functioneert zijn parodie in dialect als spiegel voor de witte samenleving. Omdat hij zelf Surinaams is, worden zijn harde grappen die op stereotypering zijn gebaseerd, tegelijkertijd confronterend, ongemakkelijk en grappig. De Braboneger geeft deze maatschappijkritiek in het Brabantse dialect van Tilburg. Zijn taalgebruik is, samen met de grappen over etnische minderheden, onderdeel van zijn 'witte' gedrag.

In zijn eerste vlog *Gewoon betalen* zit de Braboneger in zijn auto en spreekt hij ons aan door het raampje. In het dialect vertelt hij hoe mensen klagen over de economische crisis en hun rekeningen niet willen betalen.

De Braboneger zegt dat ze aan mensen in Afrika zouden moeten denken, die heel ver moeten lopen om water te halen, en stelt daarom dat men moet stoppen met klagen, beginnen met werken en gewoon de rekeningen moet betalen. De Braboneger lijkt zo de mening van ‘de gemiddelde man op straat’ te verkondigen. Zijn laatste woorden zijn in het Nederlands: “overigens spreek ik ook keurig ABN”.

4.2 De talige vormgeving van Tilburg(s) door de Braboneger

Is het dialect van de Braboneger onderdeel van het acteren van deze artiest? In het *Brabants Dagblad* (14 maart 2014) zegt hij daarover: “Ik kwats maar wat. Vooral met *aawe mêense* (oude mensen JS) kan ik goed Brabants lullen, veel jongeren kunnen dat zelf vaak al niet meer. Ik praat alleen ABN als het écht niet anders kan. Als Braboneger praat ik in elk geval niet anders dan normaal, ik hoef me niet te forceren. Ik zet het soms alleen iets dikker aan”. Die dag schreef hij naar aanleiding van dat artikel op Twitter een bericht, waarin hij nogmaals authenticiteit van het personage en zijn dialectgebruik claimt.

(1) Tweet Braboneger, 14 maart 2014 (5 retweets, 2 likes)	
<i>Wè is nou brabants? Wè ik spreek natuurlijk!! Wèh dan!! Ik spreek die brabantse straattaal!</i>	Wat is Brabants? Wat ik spreek natuurlijk!! Wat anders? Ik spreek de Brabantse straattaal!

In deze tekst zien we Tilburgs *wè* en *wèh* voor *wat* en *straattaal* voor *straattaal*. Heel ‘diep’-Tilburgs schrijft en spreekt de Braboneger niet, zijn taalgebruik bevat verschillende elementen die het onmiskenbaar Brabants maken maar de verstaanbaarheid nauwelijks in de weg staan. Dit komt ook omdat de Braboneger twittert in een hybride vorm tussen het dialect en het Nederlands. Tweet 1 bevat het gebruik van *die* met generieke betekenis in plaats van de definitieve, refererende betekenis die we zouden verwachten bij een aanwijzend voornaamwoord. Dit gebruik kennen we van jongerenvariëteiten in Nederland. Het lijkt een stedelijke ‘street wise’ spreekstijl te markeren (Cornips & de Rooij 2013).

(2) Tweet Braboneger, 21 september 2013	
<i>Een zonnestudio binnenlôpe en vragen welke bank ik kèn gebruike!! Gullie had da kopske van da vrouwke moeten zien!!! Da is humor</i>	Een zonnestudio binnenlopen en vragen welke (zonne)bank ik mag gebruiken! Jullie hadden het hoofd van dat vrouwtje moeten zien! Dat is humor.

In deze tekst zien we weer verschillende dialectwoorden, zoals *gullie had* voor *jullie hadden* en *da vrouwke* voor *dat vrouwtje*. Het verkleinwoord

kopske voor *kopje* valt op. In het Tilburgs dialect is het andere verkleinwoord in de tekst, *vrouwke*, de verwachte vorm, maar *kopske* is dat niet. Je zou hier het suffix *-ke*, dus *kopke* of *köpke*, verwachten want het suffix *-ske* volgt gewoonlijk alleen op velare consonanten (bv. *tik: tikske*, *brug: brugske*). Een voorbeeld van hetzelfde verschijnsel vinden we hier:

(3) Tweet Braboneger, 12 september 2013	
<i>Anouk is een wigger!! Da wies ik allang mopske!!</i>	Anouk is een wigger! Dat wist ik al lang, moppie!

Deze tekst refereert aan een nummer van Anouk, “Wigger”. De vorm *mopske* zou in het traditionele dialect *mopke* of *möpke* luiden.

In het vierde voorbeeld, dat over de Zwarte Piet-discussie gaat, vinden we een ander verschil met wat als het traditionele Tilburgse dialect gezien wordt. Hier gebruikt de Braboneger een lidwoord met geslachtsmarkering (*unne* in plaats van *un* voor *een*), maar deze markering hoort bij zelfstandige naamwoorden met mannelijk woordgeslacht. *Onderzoek* is echter onzijdig en zou dus het lidwoord *un* moeten krijgen. Bovendien zou *unne* een *-n* moeten hebben, omdat het zelfstandig naamwoord met een vocaal begint; het Tilburgs vereist dan de vorm *unnen*.

(4) Tweet Braboneger, 19 oktober 2013 (2 retweets)	
<i>Verenigde Naties stelt unne onderzoek in naar de zwarte piet in nl. Is ut een racistisch feest? Nu zulle we het krèèguh hòr</i>	Verenigde Naties stelt een onderzoek in naar Zwarte Piet in Nederland. Is het een racistisch feest? Nu gaan we het krijgen, hoor.

De woordvormen *kopske*, *mopske* en *unne onderzoek* zouden dus gezien kunnen worden als incidentele fouten tegen de traditionele dialectgrammatica, typisch voor sprekers die het dialect niet als eerste taal verworven hebben of van een dialect dat sterk aan verandering onderhevig is. Maar er is meer aan de hand. Dit soort verkleinvormen en geslachtsaanduidingen worden deel van het Brabantse dialectrepertoire, aangezien ze steeds meer gebruikt en geaccepteerd worden (Slaats 2017, Doreleijers 2017). Deze ‘foute’ of nieuwe vormen raken verankerd; het bekendste voorbeeld is misschien wel *clubske* voor *clubje*, waar je in het dialect *clubke* zou verwachten (Swanenberg 2016: 308). Dit type woordvormen worden nieuwe dialectvormen. Zij zijn typerend voor taalverandering en taalvernieuwing in volle gang. Het suffix *-ske* klinkt onmiskenbaar Brabants, al is de toepassing ervan na woorden die niet op velare consonanten eindigen een geval van over-generalisering en dus een hyperdialectisme. Zoals een hypercorrectie op de standaardtaal is gericht, heeft een hyperdialectisme het dialect

als doel-variëteit en zoekt die juist de afwijking van het Nederlands (Lenz 2004; zie Hoppenbrouwers 1990 voor een bespreking van hyperdialectismen in Noord-Brabant).

De hyperdialectismen zijn gebaseerd op kenmerken die functioneren als sjibbolets, kenmerken die geassocieerd worden met een, in dit geval, Tilburgse identiteit (Taeldeman 2003). Het zijn met andere woorden kenmerken die indexicaal voor Tilburg en Brabant zijn, die als hyperdialectismen worden ingezet. Met hyperdialectismen wil de Braboneger zijn Tilburgse taalgebruik legitiem maken. Het opvallende suffix *-ske* en de suffixen voor geslachtsaanduiding worden behandeld als stereotypen van het Tilburgse dialect. De toepassing wordt uitvergroet en overdreven en dat maakt het taalgebruik misschien nog wel meer Tilburgs. Zo helpen deze vormen de lezers of toehoorders het taalgebruik te identificeren als Tilburgs dialect, doordat ze geassocieerd worden met een streek en een plaats, Brabant en Tilburg.

De artiest wil als auteur van de tweets zijn publiek overtuigen. Zo maar wat schrijven, dat op Tilburgs moet lijken, zou niet goed werken. Maar door kenmerken toe te voegen die herkenbaar Tilburgs zijn, wordt hij geïdentificeerd als spreker van het Tilburgs. Zo probeert hij met zijn communicatieve repertoire een nieuwe authenticiteit te verwerven (cf. Johnstone 2014, 97-98). Hoewel een moedertaalspreker van dit dialect de uitingen van de Braboneger vreemd zou kunnen vinden, vooral vanwege de hyperdialectismen, lijkt zijn taalgebruik door zijn publiek geaccepteerd te worden. Dat is ook wat de Braboneger zelf wil bewerkstelligen, door te stellen: “Wat is Brabants? Wat ik spreek natuurlijk!! Wat anders? Ik spreek de Brabantse straattaal!” (tweet 1). Talige kenmerken worden dan niet als kenmerken van een dialect in een plaats begrepen (objectieve ruimte) maar als culturele kenmerken van een plaats of streek waarmee men zich identificeert (subjectieve ruimte):

variables that historically come to distinguish geographic dialects can take on interactional meanings based in local ideology. (...) the meaning is based in ideologies about what the locality is about – what kinds of people live there and what activities, beliefs, and practices make it what it is. Local identity is never an association with a generic locale but with a particular construction of that locale as distinct from some other. (Eckert 2008: 462)

Brabants spreken heeft voor de Braboneger met andere woorden een culturele functie. De hyperdialectismen kunnen het groepsgevoel (*sense of belonging*) versterken en verbindend werken. Zij worden herkend (*enregistered*)

en geassocieerd met een bepaalde plaats en markeren de Tilburgse identiteit van de Braboneger. Zij bevestigen en overdrijven de verschillen tussen Algemeen Nederlands en het Tilburgse dialect.

Het voorkomen van hyperdialectismen in het werk van een comedy-artiest bevordert de verankering ervan. In comedy wordt de overdrijving immers gewaardeerd. De reikwijdte en ook de acceptatie van hyperdialectismen worden alleen nog maar vergroot, doordat de Braboneger deze vormen gebruikt in verschillende modi (live op het podium, op Twitter of op YouTube) (zie Johnstone 2011c).

Zoals gezegd, treedt de Braboneger op als standup-comedian en in televisieprogramma's, maar dankt hij zijn bekendheid in eerste instantie aan vlogs op internet. Hieronder analyseren we een van zijn vlogs, waarin hij reageert op commentaren van mensen die vinden dat hij niet authentiek is omdat hij als Surinamer voortdurend Tilburgs spreekt⁵. In deze monoloog gebruikt de Braboneger wederom een hybride Nederlands-Tilburgs: *oew eigen* (jezelf), *oew bakkes* (je bek), *houdoe* (daag). Dat wordt aangevuld met woorden en zinnen in het Sranan Tongo: *te yu no sabi yu no taki* (als je het niet weet, zeg dan maar niets), *no tak nek* (zeg maar niets). Op deze wijze spreekt hij 'haters' aan die op hem schelden (bijvoorbeeld "Dit is nou een Echte bounty" (bruin van buiten maar wit van binnen), "Ja, je bent 'n tata praat normaal").

De strekking van zijn boodschap is dat zijn spreekstijl juist past bij de plaats waar hij woont en is opgegroeid. Hij is Surinaams en laat dat hier zien door Sranan Tongo te spreken, maar hij is tegelijkertijd ook Tilburger en spreekt het dialect. Wat zou dan normaal zijn, vraagt hij zich af.

Meneer of mevrouw Hater, die niks te doen heej, en ied're keer slecht commentaar op mijn filmpjes lopt te levere,
 Prima, kritiek is altijd' goed, witte wel, lekker 'n discussie starte
 Maor ze gaon lope schelden
 Ma. 't grappigste vin ik da ze altijd' lope te zegge
 'Ja, je bent 'n tata, praat normaal' Wè is normaal?
 Wè is normaal in jullie ogen? Stelletje haters. Stelletje imbecielen, mè weinig hersencellen.
 Wè is normaal?
 Hè? Ooh de Aamsterdaamse taal die ze daor spreke? Of die rotterdamse straat-taal. Of die Utrechtse das normaal. Das normaal.
 Waare kifesh en en uh fawaka en en uh weet ik veel, drie vier talen door mekaar lopt te spreke. Dè is normaal. De taal van de straat.
 Nee, nie lulle. Ik kwam hier toen ik vier jaar oud was. En toch nog steeds spreek ik vloeiend Surinaams. Beter dan al die stinke nepnegers die denke Surinaams

te zijn, 'n broek op hun enkels lope te draoge en geen weurd Surinaams spreke.
In 't Surinaams zegge wij, beveurbild, 'n mooi gezegde: In 't Surinaams zegge
wij 'te yu no sabi yu no taki'

Meej and're woorden, as ge niks wit, moete gij oew bakkes houwe, moete gij
niks zegge, moete gij oew smoel houwe.

(Fragment van vlog JE HOEFT JE NIET TE SCHAMEN!! #BRABANT #DIALECT
#SURINAAMS, <https://www.youtube.com/watch?v=UAdoXwgIOZU>)

Ook in deze performance claimt de Braboneger authenticiteit van zijn personage als Brabander. Als personage spreekt de Braboneger niet met een kritische 'zwarte' stem, maar met een verontwaardigde 'witte' stem. Dat doet hij hier omdat hij in reacties op zijn vlogs wordt aangesproken op zijn taalgebruik: Surinamers spreken geen Tilburgs dialect. Hij reageert door te laten horen dat hij ook Surinaams spreekt, naast het Tilburgs, en de vraag te stellen waarom het niet 'normaal' zou zijn om Tilburgs te spreken. Daarin zit de kracht van zijn personage: de Braboneger is Surinaams en Tilburgs en het dialect is emblematisch voor zijn Tilburgse identiteit. De hyperdialectismen zijn, als sjibbolets in de over-generalisering, het uithangbord van dat dialectgebruik. Door zijn hybride Nederlands-Tilburgse taalgebruik roept hij bovendien de associatie op met de grote provinciestad (met ruim 215.000 inwoners de zesde stad van Nederland).

De Braboneger vervaecht met zijn verschijning, 'de ander' – de migrant – vanuit historisch perspectief, met de lokale gewoonten, 'het eigene', door middel van zijn taalgebruik. Hij doet dat zowel in de vorm (dialect) als in de inhoud (met stereotiepe uitingen zoals "Surinamers kunnen niet skiën"). Door zijn verschijning roept hij de associatie op met etnische minderheden en vooroordelen en stereotypen. Daarbij wordt hij door een deel van het publiek ('haters') als buitenlander gezien (*foreigner*, Thissen 2018), en niet als Brabander (*unbelonging, out of place*, Thissen 2018), terwijl andere volgers hem juist waarderen om zijn Brabantse taal en identiteit. Negatieve reacties wijzen op een 'nep'-karakter van het personage de Braboneger, omdat hij zijn Surinaamse roots zou verloochenen. Positieve reacties wijzen op het niet-serieus nemen van de performance: de humor wordt gewaardeerd en het taalgebruik wordt geaccepteerd, met hyperdialectismen en al. Hoewel de Braboneger zegt dat zijn taalgebruik authentiek is en dat hij zijn eigen mening verkondigt, is zijn performance toch parodiërend. Vooral uit zijn tv-serie en live optredens (meer dan uit zijn vlogs en tweets) blijkt dat hij de 'witte' Nederlander (Brabander, Tilburger) parodieert. Hoewel Steven Brunswijk zijn taalgebruik als authentiek Tilburgs benoemt, ziet die lokale eigenheid vanuit een taalkundig perspectief er anders uit (zie Cornips e.a.

2012). Merk immers op dat het gebruik van de diminutief *-ske* na velare consonanten ook een typisch verschijnsel is van dialecten in Limburg (De Schutter & Hermans 2013: 360). Het als uniek gevoelde Tilburgse talig verschijnsel komt dus ook elders voor, in dit geval Limburg. Voor de meeste mensen ontbreekt het zicht op hoe groot de verspreidingsgebieden van de meeste praktijken zijn. Duidelijk is wel dat mensen talige vormen ‘selecteren’ en als ‘uniek voor hun plek c.q. gemeenschap’ bestempelen (Cornips e.a. 2012).

5 Heerlen: Parodie door de Getske Boys

5.1 Getske Boys: situering

Over de carnavaleske figuren de Getske Boys in Heerlen heeft de eerste auteur (LC) samen met Vincent de Rooij en Irene Stengs al eerder geschreven (Cornips e.a. 2012, Cornips & de Rooij 2015) en recent met Louis van den Hengel (2018). De Getske Boys zijn bekende verschijningen in Heerlen. Voor de data in dit artikel wordt geput uit hun carnavaleske zomerhit “Naar Talië” uit 2010. Met deze hit hebben de Getske Boys vooral in Heerlen en omstreken opgetreden en het nummer staat sinds het verschijnen ook op YouTube (waar het 82,129 keer bekeken is).⁶ De Getske Boys openen ook het jaarlijks belangrijke carnavalsseizoen door deelname in het grootschalige event *Aod-op-Nuj* op het centrale Sint Pancratiusplein in Heerlen.

De Getske Boys is een driemanschap bestaande uit twee broers Jan (life-coach) en Ad (fysiotherapeut) en hun zwager Wim (kunstenaar en kunst-onderwijs). In een interview met auteur LC en Vincent de Rooij⁷ vertellen zij dat Jan de regelaar is, Wim de creatieve geest die de woordgrappen maakt en optredens voorbereidt en Ad het ongeleid projectiel (Cornips & de Rooij 2015).

De Getske Boys vormen net zoals de Braboneger één grote parodie, ze bespotten iedereen en houden, net als de Braboneger, daarmee de samenleving een spiegel voor (Cornips e.a. 2012). Maar net als bij de Braboneger zit er ook een ernstiger, politiek getinte ondertoon in de parodie en carnavaleske van de Getske Boys. De Braboneger en de Getske Boys zijn marginale figuren in de letterlijke zin van het woord die buiten de normale orde vallen. Deze personages spelen met de werkelijkheid. De Braboneger speelt met ‘witte’ praktijken zoals het spreken van dialect in onze samenleving (Cornips submit.). Wie de Getske Boys precies parodiëren is meerlagig en ambigu. Zij parodiëren zeker de ‘Hollander’ die tijdens het bezoek aan carnaval uitsluitend bier drinkt en zich als buitenstaander niet weet te

gedragen. Pikant is dat de Heerlenaar door de explosieve (im)migratie van niet-Limburgers en buitenlanders door de snelle groei van de steenkool-industrie, elders in Nederlands Limburg als ‘Hollander’ beschouwd wordt. Zoals we eerder bespraken (Cornips & de Rooij 2015) parodiëren de Getske Boys eveneens sprekers van lagere sociale klassen die zij, zoals gebruikelijk in Nederlands (Zuid-)Limburg, *krapuul* noemen. Wim personifieert binnen de Getske Boys de figuur van *Takkie*, Ad van *Freddie* en Jan van *Klets*.⁸ Takkie woont op de Takkenberg waar mensen spreken zoals de Getske Boys. Deze mensen leven in Heerlen-Noord waar de vroegere mijnwerkers in zogenaamde kolonies woonden, zoals de buurten/gemeenschappen Vrieheide, Hoensbroek, Passart en Nieuw-Einde. Volgens de Facebook-pagina van Demi-Sec aka The Getske Boys is hun thuisbasis *Heerle-Noord* (Demi-Sec n.d.). “In die oude kolonie-buurten zeggen mensen nog steeds om de haverklap *ouwhoer* en hoor je sj” zeggen zij in het interview. De Getske Boys zijn dus zeer precies over welke sprekers zij parodiëren en de plek waar zij wonen. Op onze vraag tijdens het interview of de namaak gouden kettingen die de Getske Boys dragen tijdens hun optredens gerelateerd zijn aan hiphop, zegt Ad: “een persoon aan de onderkant laat zien wat je hebt”. Op Internet schrijven zij:

Het [de parodie van de Getske Boys /LC] is een persiflage op mensen uit de volksbuurt, uit de (koel)kolonie, die vrijgevochten van aard zijn, een grote bek maar een klein hartje hebben. Waar zij vandaan komen heersen de wetten van de straat. In Heerlen waren dat doorgaans de wijken aan de verkeerde kant van spoor zoals dit in de volksmond genoemd werd. De taal die gesproken wordt is een combinatie van Nederlands met dialect, een taal met knoebelen, maar erg herkenbaar. (Alaaf Limburg n.d.)

Ook parodiëren zij het gevestigde, georganiseerde carnaval (Cornips & de Rooij 2015). Hun kettingen zijn persiflages van de carnivalsordes en ze reiken tijdens de carnaval medailles uit met *toebak* (tabak) beplakt. In het interview grapt Wim ten koste van de Heerlense carnivalsvereniging *de Winkbülle* (de Windbuilen, spotnaam voor Heerlenaren): “weet je waarom de Winkbülle’ laksjoene drage? Kunnen ze nog meer van zichzelf geneete”.

Ten slotte parodiëren de Getske Boys de Maastrichtse artiesten die in hun ogen voor het grote geld gaan. Zo zingen de Getske Boys in hun openingszin van hun lied ‘Naar Talia’ dat de Getske Boys vooral “zeik bouwe en (geen) liedjes klauwe” (zie later) en vertellen zij in het interview (zie voetnoot 3) dat Maastrichtse artiesten commercieel zijn en degenen zijn die in hun ogen ‘liedjes klauwen’.

5.2 De talige vormgeving van Heerlen(s) door de Getske Boys

In hun lied ‘Naar Talië’ laten de Getske Boys zien hoe zij dat Nederlands met ‘knoebelen’, dus dat Nederlands gemengd met dialect, parodiëren. Dit Heerlens Nederlands (Cornips 1994) wordt buiten Heerlen ook wel *Huillands* genoemd als talige anomalie in Nederlands Limburg, refererend aan de mijngeschiedenis en de diep ingrijpende demografische wijzingen in Heerlen. Het Heerlens Nederlands bevindt zich dus in een continue proces van enregisterment (Agha 2007, zie §2). Het voor Heerlen karakteristieke mengen van Nederlands met dialect, parodiëren de Getske Boys in ‘Naar Talië’ door veelvuldig *doen*+infinitief en de palatale, postalveolaire fricatief [ʃ] (Cornips e.a. 2012) te gebruiken. Deze zijn in het dialect zeer gebruikelijk maar worden in het normatieve Nederlands als *fout* bestempeld. Dit fout Nederlands, dit Huillands, verklaart voor een belangrijk deel haar potentieel voor parodie en carnavalesk spel waarin vooroordelen en stereotypen ter discussie gesteld worden (Cornips e.a. 2012). Dit potentieel voor parodie versterken de Getske Boys door in het lied *Naar Talië* (zie hieronder) naast hybride vormen tussen dialect en Nederlands ook vormen te selecteren die met Italiaans (onderstreept), *Engels* (*cursief*), dialect (**vet**) en Duits (tussen ‘’) te associëren zijn (Cornips & de Rooij ingediend):

“Naar Talië”, door de Getske Boys (2010)⁹

- 1 He Klets, wat gaan jullie doen in Italië
- 2 Zeik bouwe, liedjes klauwe
- 3 Talië, *heer we cum*
- 4 Ken je Genaro Clementaro,
- 5 Die tot voor ‘n jaar of twee
- 6 Bij de la Veneziana
- 7 Alle ijsjes draaje dee
- 8 Die doet woone in Rome,
- 9 vroeg ons te koome
- 10 met ze drie of met ze twee
- 11 Doe de **sj**paghetti maar vas make..
- 12 Maar we neemeeeeeeeee....
- 13 Ons eige bier mee!!!

Refrein

14. Naar Talië
- 15 Met de Camaro naar Genaro
- 16 doen we we blaaze
- 17 voor een weekendje of twee

18 Naar Talië
19 lekker zitte met chianti, wijve kijke
20 met je **klitse** in de zee
21 Naar Talië
22 Pasta vreete, knoflooksjeete,
23 hendig zjweete, aan de dunne op de plee
24 Ja we gaan daar ram geniete,
25 zonder friete, zonder puree
26 Maar dat bier is niet te zuipe
27 Dat neeme we **zellevers** mee!!!

End of ref.

28 Aan de labia Maggiore, ken je vet *sjcore*
29 **Hei** je zo 'n "Bella" mee
30 Buona note, lekkere **votte**
31 met zo'n veeter in de sjnee
32 Vroeg aan Sophia:
33 O cara mia
34 Of ze nederlands
35 sjpreeke dee
36 "Mi scusiare,
37 non parlare"
38 dus daar ken
39 jeeeeeeeeeeee...
40 Dus niente mee!

Refr. 2x

41 en in Rome aagekoomee eeve naar ut Vaticaan
42 want me ouwe **die lag sjlech**
43 tus ik denk ik sjteek
44 een kaarsje aan
45 maar toen we bij de kerk aankwaame
46 hebbe die **paatere** dich gedaan
47 en toen is die hele santekraam
48 tus in de fik gegaan
49 zittur altijd 'n kaarsje bij...
lalalalalalalalala

Refr. 3x

50 Angelo Bombrini

51 Salute, 'du ,alte nutte'!

52 Mille grazie ouwhoer

In 'Naar Talië' is speciaal gekozen voor veel woorden waaraan de /sj/ klank (zie **vet**) dialectisch verbonden kan worden, wat het Heerlens Nederlands als *Nederlands* belachelijk maakt: *Sjenaro*, *sjcore*, *sjnee*, *sjpreeke*, *knoflooksjcheete*, *zjweete*, *sjlech* en *sjteek*. Het dialect van Heerlen (Ripuarisch overgangsdialect, Oost-Limburg) verschilt in deze conditie subtiel met het Maastrichts (centraal Limburgs dialect) dat volgens de Getske Boys in het commerciële carnaval te beluisteren valt. In het dialect van Heerlen komt net als overall in Oost-Limburg de palatale fricatief voor aan het begin van het woord bij de medeklinkercombinaties *sp-*, *st-*, *sl-*, *sm-*, *sn-* en *zw*. In het Maastrichts treedt de palatale fricatief echter niet op in woorden waar de standaardtaal *sch-* kent zoals in *knoflooksjcheete*. De Getske Boys spelen zo in op de door hen geconstrueerde oppositie tussen 'zelf' als niet-commerciële artiesten in Heerlen en de 'ander', de commerciële artiesten in Maastricht.

Inhoudelijk communiceren de Getske Boys door 'Naar Talië' een geworteldheid in Heerlen-Noord door contextgebonden stilistische praktijken van hun bewoners te verbeelden zoals: kijken naar schaars geklede vrouwen en proberen ze te verleiden, scheten laten, zweten en te zingen over diarree, het drinken van meegebracht bier, geen goed Italiaans spreken, laten zien wat je hebt door in een snelle Amerikaanse wagen te rijden, door de hele tijd *ouwhoer* te zeggen. Daarmee roepen zij stereotypen van masculiniteit en lagere sociale klasse op. De selectie van talige vormen en het thema van het lied zijn in hun ogen een index voor hoe mannen van de lagere sociale klasse en nakomelingen van de mijnwerkersmigranten zich gedragen, spreken en schrijven. Dit schrijven, namelijk 'spellen zoals we spreken' indexicaliseert iemand die nauwelijks de basisschool doorlopen heeft (Cornips & de Rooij ingediend).

Interessant is dat net zoals de diminutievorm *-ske* in de tweets van de Braboneger, de Getske Boys de palatale fricatief gebruiken in een nieuwe conditie, namelijk in het Engelse leenwoord *sjcore*. Deze vorm is onverwachts en kan net als *clubske* van de Braboneger als een hyperdialectisme gerekend worden.

De parodie van de Getske Boys is dus al met ambigu omdat zij op diverse schaalgroottes werkzaam is. Ze parodiëren op nationaal niveau de oppositie

Holland-Limburg, binnen Limburg de oppositie tussen Maastricht en Heerlen en binnen Heerlen Heerlen Noord versus de rest.

5.3 De verbeelding van Italië en zijn sprekers

In Cornips & de Rooij 2015 beschrijven we al hoe de titel van de songtekst “Naar Talië” aan Italië refereert maar ook de naam Genaro Clementaro (regel 4). Gennaro is een typisch zuidelijke Napolitaanse/Siciliaanse voor-naam terwijl Clementaro een zelf geconstrueerde familienaam is en satirisch klinkt onderwijl mooi rijmend op Genaro. *La Veneziana* is de eerste en in Heerlen een beroemde ijssalon opgericht door een Italiaanse immigrantenfamilie in de jaren dertig van de vorige eeuw (regel 6), Rome (regel 8, 41), sjpaghetti (regel 11), chianti (regel 19), pasta (regel 22), labia Maggiore (regel 28), Bella (regel 29), O cara mia (regel 33), Mi scusiare, non parlare” (regel 36,37), niente (regel 40), Vaticaan (regel 41) en de tekst Angelo Bombrini Salute...! Mille grazie (regel 50-52). “Mi scusiare, non parlare” (regel 36,37) is een speelse creatie van het Italiaanse *Mi scusi, non parlare* terwijl Anelo Bombrini zou kunnen verwijzen naar een Heerlense musicus.¹⁰

Het is duidelijk dat ‘Naar Talië’ stereotypen te over (re)produceert over Italië: pasta, chianti, sjpaghetti, knoflooksjeete, strand en zee, Italiaanse schonen die makkelijk versierd kunnen worden, het seksueel geladen Labia Maggiore, Italiaans bier dat niet te drinken valt en het Italiaans dat zonder scrupules te verhaspelen valt. Al die sociaal-culturele praktijken zetten Italië neer als een land van eten, drinken en seks. Ook het Vaticaan moet het ontgelden: als de protagonisten uit ‘Naar Talië’ een kaarsje willen opsteken voor een van hun vaders die ziek is (in Heerlen Nederlands ‘me ouwe die lag sjlech’) sluiten de paters bij het zien van de Getske Boys de deuren van de kerk waardoor de Getske Boys met genoeg de kerk in brand steken. Vanwaar dit perspectief op Italië? Het antwoord is weer niet eenduidig of eenvoudig. Vanuit nationaal perspectief is Limburg vaak gezien als ‘een stukje buitenland, als een stukje Italië in Nederland. Dit perspectief op Limburg als stukje Italië vinden we terug in de beschrijving van de jezuïet Jacques van Ginneken. Van Ginneken, geciteerd in Perry 2007, maakt in het bijzonder een oppositie tussen de Limburger en de ‘Hollander’. Zo schrijft hij in 1913: ‘De Limburgers (...) zijn de Italianen van ons land (...): lichthartiger en vroolijker, veel beweeglijker, veel veranderlijker, maar ook veel rijker van geest dan de Hollanders’. ‘En niet alleen dan de Hollanders, maar ook dan Noord-Brabanders, Vlamingen en Antwerpenaars’. De Limburgers ‘hebben veel meer met de Luiker Walen gemeen (...)’ zoals ‘lust in feesten en optochten (...)’. Ze hebben ‘een levendige, dolle verbeelding’ en ‘veel aanleg voor zang en muziek. (...) Oppervlakkig zijn ze beslist niet, laat staan

dom! Integendeel, ze zijn ‘gewoonlijk veel scherpzinniger en geestiger’ dan de noorderlingen. (...) Niet voor niets zijn veel geleerden van grooten naam in Limburg geboren en getogen!” Deze verbeelding van de Limburger is sindsdien vaak aangehaald (zie Perry 2013).

De referentie aan Italië, Rome en het Vaticaan is ook een parodie op het katholicisme. Het grondgebied van het bisdom Roermond valt als enige in Nederland samen met dat van een provincie. De sociale en institutionele effecten daarvan waren van groot belang voor de constructie van een gemeenschappelijke identiteit van de inwoners van Limburg sinds de annexatie bij Nederland eind negentiende eeuw, omdat de overgrote meerderheid daarvan katholiek is, of althans was (in 1900 zelfs 98 procent). De geestelijken traden op als ‘culturele bemiddelaars’ om de Limburgers een gevoel van verbondenheid en eigenheid bij te brengen. Het kerkelijk leven en allerlei kerkelijke bijeenkomsten werden georganiseerd op diocesane, dus ook op provinciale basis (zie Cornips & Knotter 2016).

Ten slotte parodiëren de Getske Boys door hun referentie aan Italië de groep van Italiaanse mijnwerkers. In Heerlen zochten vele Italianen werk in de explosief groeiende mijnindustrie of daarbuiten zoals in het terrazzo werk. De Italianen waren zichtbaar in Heerlen getuige de oprichting van de ijssalon La Veneziana, een unicum in die tijd (jaren dertig vorige eeuw).

6 Palatalisering in de Genkse mijncités

De parodie van de Italiaanse gastarbeider brengt ons naar de mijnwerkersgeschiedenis in Belgisch Limburg, waar de /sj/ klank of de palatale fricatief [ʃ] een andere lokale betekenis krijgt en verbonden wordt met “authentiek Genks”. Binnen deze lokale index schuilen ook andere (gelijkaardige) sociale betekenissen, die verwijzen naar het socio-historisch verleden van de Limburgse stad Genk: met name, het mijnwerkersverleden, de aanwezigheid van vooral Italiaanse, Turkse en Marokkaanse minderhedengroepen en de gemengde taalpraktijken die daaruit zijn ontstaan in de Limburgse mijnwijken.

De palatale fricatief [ʃ] is momenteel een van de meest opmerkelijke en verspreide kenmerken van wat men tegenwoordig ‘Genks’ of ‘Citétaal’ of Cités noemt (Marzo & Ceuleers 2011). Hoewel dit fenomeen ook in Belgisch Limburg een dialectische oorsprong heeft (Panningerlijn), wordt het momenteel in Limburg en ook elders in Vlaanderen sterk geassocieerd met de Genkse omgangstaal die zich de laatste jaren heeft ontwikkeld uit de etnolecten die de eerste generatie mijnwerkers spraken (zie sectie 3). Zoals zal worden aangetoond is deze palatalisering in Limburg eerst ‘enregistered’

als een typisch Citétaal fenomeen en later uitgegroeid tot sjibbolet van de Genkse uitspraak.

Een voorbeeld hiervan is het gebruik van de palatale fricatief in het woord *stijl* – geschreven als *shtijl* of *sjtijl* – in sociale media. Uit recent onderzoek naar de verspreiding van de palatale fricatief in Vlaamse tweets (Rombauts 2018), is gebleken dat de palatalisering van de /s/ in *stijl* opvallend genoeg ook voorkomt bij twitteraars buiten Belgisch Limburg, zoals in deze twee tweets uit respectievelijk Gent en Antwerpen:

(5) Tweet, Gent, 2 december 2016
<i>Vanavond de laatste #RodeNeuzenDag Countdown Aftershow en we sluiten af in shtijl @janthans is the best.</i>
(6) Tweet, Antwerpen, 17 november 2016
<i>Dat moment waarop de themesong van callboys door de fitness knalt en je dan maar true Devon-shtijl je gewichten in slowmotion heft.</i>

Hoewel de palatale fricatief ook voorkomt in het hierboven beschreven taalgebruik van de Getske Boys, kunnen we niet met zekerheid stellen dat het om identiek hetzelfde fenomeen gaat. Het is wel zeker dat de palatale, postalveolaire fricatief [ʃ] voorkomt in Belgisch en Nederlands Limburgse dialecten. In alle Limburgse dialecten ten oosten en ten zuidoosten van de zogenaamde Panninger lijn (een isoglosse genoemd naar de locatie Panningen), wordt de [s] als [ʃ] uitgesproken aan het begin van een woord in bepaalde medeklinkerclusters. Het zou dus kunnen dat dit dialectfenomeen later een sjibbolet is geworden van een contactvariëteit of een hybride variëteit die zich ontwikkeld heeft uit mijnwerkerse dialecten en ondertussen geassocieerd worden met Genkse spreektaal.

Merkwaardig genoeg komt dezelfde palatalisering ook voor in stedelijke variëteiten in Gouda, waar ze volgens Mourigh (2017) ontstaan zou zijn uit contact met het Marokkaans. Uit de analyses van Mourigh (2017) blijkt ook dat de palatale [ʃ] inmiddels niet meer wordt gebruikt als etnische groepsidentificatie, maar eerder om kracht en stoerheid uit te drukken in informele interacties.

Op een gelijkaardige manier zou men kunnen stellen dat de palatalisering in Belgisch Limburg, hoewel aanwezig in een lokaal dialectaal substratum, ook gegroeid kan zijn uit het contact met de Zuid-Italiaanse dialecten die de eerste mijnwerkers spraken. In de dialecten uit de streken Sicilië en Campanië wordt de /s/ namelijk ook gepalataliseerd voor velaire en labiale occlusieven. Woorden als *scuola* ['skwɔla] en *spesa* ['spesa] worden in deze dialecten uitgesproken als ['ʃkwɔla] en ['ʃpesa] (zie hiervoor ook *score*

(/ʃorə/) bij de Getske Boys hierboven). Marzo & Ceuleers (2011) stelden enkele jaren geleden al vast dat Citétaalfenomenen en in het bijzonder de /s/ palatalisering door Genkse sprekers nu ook wordt losgekoppeld van de indexicale betekenis die verwijst naar migratieafkomst, en dat jongeren ze vaak associëren met “authentiek Genks”. De taalkenmerken uit de Genkse contactvariëteiten, zoals dus de /s/ palatalisering zijn met andere woorden ook een uitdrukking van een lokale identiteit geworden. In het gesprek hieronder beweerden enkele tieners dat het spreken van wat ze “Cités” noemen iets “puur Genks” is, een soort van “authentiek” Genkse spreektaal, zoals een dialect of een streektaal.

- INT maar vindt ge eigenlijk dat da eigenlijk voor u (.)
 dat da uw identiteit is (.) associeert ge da met van Genk zijn (.) of met
 Italiaan zijn?
- INF1 nee das gewoon puur (..)
- INF2 uw eigen zijn (.) uw eigen zijn
 ge zijt zo opgevoed eh
- INF3 puur Genks is da dan

De typische Citétaalspraak wordt dus niet meer uitsluitend geassocieerd met een sociale groep (gastarbeiders, migranten) en met de afkomst van de jongeren (Italianen, Turken of Marokkanen) maar eerder met een geografische plaats (meestal Genk, maar ook de wijk waar iemand woont). Aarsæther e.a. (2015) zagen hierin al een proces van ruimte-toe-eigening (*space appropriation*) waarbij taalkenmerken die eerst etnolectisch waren door de sprekers zelf worden verankerd in een specifieke stad, een regio of een wijk (zie ook Johnstone e.a. 2006). In Marzo (2017) werd dit proces van plek-toe-eigening in verband gebracht met een poging tot legitimering van Citétaal als een erkend lokaal dialect. Hoewel de (jonge) Genkse sprekers erkennen dat ze bepaalde taalphenomenen hebben overgenomen uit de taal van de eerste generatie mijnwerkers, willen ze hun taalgebruik ook een concrete geografische plaats geven, met andere woorden, ‘lokaliseren’ als ‘authentieke’ Genkse variëteit en daarmee construeren ze Genk sociaal. Ze doen dat als reactie op bestaande vooroordelen die sterk verankerd zijn in stereotiep denken over taalverloedering: de Genkse jongerentaal is in de ogen van veel buitenstaanders een gevaar voor de standaardtaal en niet meer dan een taal van jongeren van immigrantenherkomst die zogenaamd de moedertaal niet goed willen en kunnen spreken.

Deze erkenning en verspreiding van Citétaalkenmerken als iets ‘typisch Genks’ heeft verder geleid tot een proces van commercialisering

(*commodification*, Johnstone e.a. 2006) waarbij enkele kenmerken werden gebruikt als ‘merk’ van de stad Genk, in reclamecampagnes van Europese media-multinationals (Marzo & Ceuleers 2011). In lokale politieke campagnes (Svendsen & Marzo 2015) werd de s-palatalisering om een typische Genkse identiteit op te roepen. Zo gebruikte in 2011 een politieke partij in Genk de slogan “Genk, stad van de shtijl” voor de verkiezingscampagne:

Genk, stad van de shtijl¹¹:
 waar Rocco Granata en Martin Margiela zijn opgegroeid
 waar je een echte cappuccino drinkt in iedere straat
 waar je tijdens het WK voetbal altijd wint
 waar je underground letterlijk kan nemen
 waar alle jongeren een taaltje spreken
 waar je naast dat taaltje ook Nederlands, Duits, Italiaans, Spaans, Turks,
 Portugees,..hoort
 (...)

Hoewel *Shtijl* in deze campagnetekst gebruikt als iets ‘typisch’ Genks, zit in die lokale betekenis ook een dieper indexicaal veld van betekenissen, dat verwijst naar de migratiegeschiedenis (Rocco Granata), naar de Italiaanse invloeden door de grote Italiaanse mijnwerkersmigratie (Rocco Granata, cappuccino), en ook – in het algemeen – naar de sterke multiculturele mix die de stad Genk kenmerkt.

Ook in de raptteksten van Genkse artiesten duikt hetzelfde indexicaal veld op. Citétaal wordt in de eerste plaats verbonden met de stad Genk, maar ook aan de mijngeschiedenis en de (groot-)ouders van de nieuwe generatie.

De mijntijd is voorbij, velen hebben niet gezwegen
 Maar fuck ABN, **hier** wordt algemeen cités gepraat.
 (3600, de ruimte de kracht, diverse artiesten 2009)

In een recentere rapttekst *Wa Make* die de Italo-Genkse rapper Don Luca (ook wel eens de “godfather van de Genkse rap” genoemd¹²) schreef in het kader van een promotiecampagne van Toerisme Limburg, worden citétaal-elementen (in het fragment hieronder opnieuw de /s/ palatalisering, maar ook de uitdrukking *Wa Make*¹³) in hetzelfde lokale en historische kader besproken.

kom een toer in de Cités maken
 leer een beetje Cités praten

hier een basis dan maakt ge geen schjade
 zeggen ze “wa make”
 dan zegt ge “wa make”

Zoals in het begin al werd aangegeven, begint de palatalisering van de /s/ zich als een soort van Genks sjibbolet ook buiten de Limburgse grenzen te verspreiden, voornamelijk via sociale media en TV series. Dit succes is wellicht gedeeltelijk te verklaren door de aanwezigheid van Citétaalelementen in de televisiereeks *Safety First* (met de figuur van ‘Sjmos’). In deze verspreiding vervaagt de expliciete historische verwijzing naar de mijngeschiedenis, en wordt de palatale fricatief [ʃ] bijna uitsluitend beschouwd als een uitdrukking uit de Genkse omgangstaal van jongeren. Smos (uitgesproken als *Sjmos*) is eerst en vooral een roepnaam voor *Simon Vos*, een lokale Limburgse naam. Er is met andere woorden geen duidelijke relatie met een Limburger met allochtone roots. De figuur van Smos is vooral een karikatuur van een naïeve Limburger. Ook in de media wordt hij beschreven als een typische Limburger of – voor de Limburgers zelf – als een Genkenaar.

Limburg heeft een nieuwe held. Zijn naam is Sjmos (de ‘sj’ is cruciaal), hij draagt potsierlijk witte sportschoenen, frunnikt voortdurend en zenuwachtig aan zijn ceintuur en hij houdt viesveel van zijn job als bewakingsagent bij de firma Safety First. (Of Safety Fuerrrrst, zoals dat uit de mond van Sjmos klinkt.)

Wij, Limburgers, houden van Sjmos, omdat we hem kénnen: de sympathieke Johnny, een tikkeltje naïef, maar gek op getunede karren. Met een knarsende huig-r als onmiskenbaar merkteken, noteert hij ‘werkpuntjes in zijn hersenen’, weet hij perfect hoe zijn naam heet en waar zijn huis woont. Als hij spreekt, is Sjmos een tikje Genkenaar, maar dat verschil maken enkel de Limburgers. (De Standaard 13 november 2013)

Hoewel de /s/ palatalisering in de eerste plaats wordt beschreven als een Limburgs of Genks fenomeen, schuilt er in deze geografische karakterisering ook een diepere sociale (eventueel ook etnische markering). Zo doet de associatie met de potsierlijke en luidruchtige Smos opnieuw denken aan de groteske figuren, zoals de Getske Boys ze aftekenden. Sjmos is een Limburger, een Genkenaar, maar meteen ook een sympathieke ‘Johnny’. In Vlaanderen verwijst men met ‘Johnny’ naar luidruchtige jongeren met opvallende – potsierlijke – kleding en auto’s. Zoals in het geval van de Getske Boys dienen de hybride taalkenmerken van het Cités hier ook om een specifieke groep van Limburgse sprekers met zeer specifieke sociale of etnische

kenmerken te parodiëren. Opvallend is dat eenzelfde kenmerk, zoals de /sj/ klank, in twee aangrenzende gebieden (Heerlen en Genk) een gelijkaardige indexicaal veld oproept (lagere sociale klasse, potsierlijk, migratie, mijnwerkers) maar tegelijkertijd ook naar een ander “authentiek” lokaal taalgebruik verwijst, met name “typisch Genks” in de Vlaamse studie en “typisch Heerlens” in de Nederlandse studie.

7 Discussie en conclusie

In dit artikel hebben we op basis van kwalitatieve data onderzocht hoe talige praktijken een lokale identiteit construeren en reproduceren en hoe op die manier het besef van lokale eigenheid tot stand komt. Om deze vraag te beantwoorden, hebben we gebruik gemaakt van Agha's proces van *enregisterment* (Agha 2003) en van Silversteins indexicaliteitstheorie (Silverstein 2003), die we hebben toegepast op data uit (sociale) media en interviews met sprekers en artiesten uit drie steden, Tilburg, Heerlen en Genk.

We hebben aangetoond dat in deze drie steden artiesten en sprekers aan de hand van geënceneerde en gemediatiseerde taalpraktijken bewust nieuwe lokale identiteiten construeren. In de drie gevallen gaat het om hybride of heterogene taalpraktijken, waarbij het Nederlands of lokale dialectale elementen gecombineerd worden met elementen uit andere aanwezige (contact)talen (zoals het Surinaams of het Italiaans). Bovendien worden deze taalpraktijken in Tilburg en Heerlen, maar ook – hoewel in mindere mate – Genk, via parodie verspreid en versterkt. Zoals Barbara Johnstone (2011c) al aantoonde voor het Pittsburghese:

the use of non-standard or otherwise unexpected forms in performances can reinforce existing form-meaning links, call existing links into question, or create new links, and which combination of these possibilities actually occurs depends on who is listening. (Johnstone 2011c: 676)

Op dezelfde manier hebben we aangetoond hoe hybride taalpraktijken in parodie en, meer in het algemeen, in artistieke creaties verschillende sociale betekenissen kunnen genereren.

Vanuit Tilburg bespreekt de Braboneger in Brabants dialect hedendaagse, maatschappelijke onderwerpen. Een van zijn belangrijkste thema's zijn verschillen tussen groepen Nederlanders, zoals in zijn televisieserie *De Braboneger verkaast?!* Het taalgebruik dat hij hanteert is niet het ‘zuivere traditionele dialect’, maar een mix van Nederlandse en Tilburgse (of meer

algemeen Brabantse) dialectwoorden. Deze hybride taalpraktijk past de grote stad Tilburg uitstekend. In enkele morfologische eigenschappen (verkleinwoordvorming, geslachtsmarkering bij adnominale woorden) zien we bovendien hyperdialectismen, waarmee het Brabantse aandeel in zijn taalgebruik extra wordt aangezet.

In Heerlen worden hybride taalpraktijken door de Getske Boys gekoppeld aan een specifieke plek: Heerlen-Noord waar volgens hun parodie effecten van de contactsituatie tussen de vele migranten mijnwerkers en lokale bevolking nog terug te vinden zijn. Heerlen-Noord bevond zich zeggend aan de verkeerde kant van het spoor daar waar vooral de ondergrondse mijnwerkers woonden terwijl juist Heerlen-Zuid de bovengronders of beamtten in de steenkoolindustrie herbergden. De hybride taalpraktijken van de Getske Boys indexeren Heerlen-Noord als een stedelijke plek, precies wat de Braboneger ook doet voor Tilburg dat groot geworden is door de textielindustrie. Waar de Getske Boys vooral de talige en culturele praktijken van de lagere klasse parodiëren, doet de Braboneger dit voor de witte praktijken in Tilburg/Brabant.

In Genk worden hybride taalpraktijken door sprekers, door rap-artiesten maar ook door professionele reclamebureaus gebruikt om te verwijzen naar het Genkse mijnverleden, maar vooral om die specifieke, vaak gestigmatiseerde taalgebruik te claimen als typisch Genks. Jonge sprekers zoeken op die manier ook naar een legitimering van hun eigen taalpraktijken. Het is erg opvallend hoe eenzelfde fenomeen als de gepalataliseerde fricatief – waarvan de effectieve herkomst niet duidelijk is – op verschillende plaatsen (Heerlen, Genk) een gelijkaardig indexicaal veld van sociale betekenissen oproept (verwijzing naar het mijnverleden, naar de Italiaanse migratiegeschiedenis, maar ook met potsierlijke personages) maar wel een andere lokale identiteit genereert. De Getske Boys verankeren het taalgebruik vooral aan Heerlen-Noord, de Genkse artiesten en jonge sprekers bakenen er hun eigen authentiek taalgebruik mee af, alsof een uitspraak als [jsteil] puur en authentiek Genks zou zijn.

Deze bevindingen roepen nieuwe vragen op over hoe sociolinguïsten en dialectologen de relatie tussen taal en ruimte zullen moeten definiëren. Het is duidelijk dat geografische, objectief gedefinieerde ruimte niet (altijd) overeenkomt met de sociale, subjectief geconstrueerde ruimte die sprekers zelf percipiëren. In het alsmear veranderende maatschappelijke en culturele landschap, waar taalcontact het ideologisch denken over taalnormen en authentiek taalgebruik in vraag stelt, zal de dialectiek tussen de objectieve ruimte (bv. een stad of regio), nieuwe (hybride) taalpraktijken en de sociaal of subjectief geconstrueerde ruimte (in de perceptie van sprekers)

nieuwe uitdagingen bieden. Zo zal een sjibbolet een alsmar minder objectief gegeven zijn, in de betekenis van “socially diagnostic in that they betray the regional and/or sociocultural origin of a speaker” (Polzenhagen & Xia 2015: 261). Taalfenomenen, zoals hier de palatale fricatief of een verkleinwoord op -ske, zullen in een sterk gemediatiseerde maatschappij sneller en op grotere schaal circuleren. De zogenaamde ‘commodificering’, waarbij taalvormen instrumenteel worden ingezet in commerciële praktijken (zoals marketing), speelt hierbij ook een grote rol, zoals aangetoond voor de Genkse gevalsstudie. Hierdoor zullen nieuwe, soms hybride of eenvoudigweg niet-standaardvormen voor elke sprekersgroep een ander indexicaal veld van betekenissen oproepen (Eckert 2012) en dus ook gebruikt worden om andere (lokale of mindere lokale) betekenissen weer te geven.

In deze drie kwalitatieve deelstudies is *place making* door taalpraktijken, het betekenis geven aan en eigen maken van een bepaalde geografische ruimte, onder de loep genomen. Het spreekt voor zich dat er meer onderzoek langs deze weg nodig is, maar de studies tonen alvast aan dat zeer specifiek beleefde talige variëteiten een cruciale rol spelen in dit proces.

Noten

1. Meertens Instituut (KNAW).
2. Universiteit Maastricht.
3. Katholieke Universiteit Leuven.
4. Tilburg University.
5. Met dank aan Kristel Doreleijers, die tijdens haar onderzoeksstage bij Erfgoed Brabant vlogs van de Braboneger heeft getranscribeerd en geanalyseerd.
6. Aantal bezoekers op 22 juni 2017, zie <https://www.youtube.com/watch?v=QToKLg1O8ro> (bekeken op 22 juni 2017).
7. Op 11 mei 2013, zaterdagmiddag tussen 14.30 en 17.00 in Café Pelt in Heerlen (Pancratiusplein).
8. De hieronder volgende beschrijvingen van de Getske Boys zijn voornamelijk gebaseerd op hun eigen websites, <http://www.getske.nl/index.htm> en <http://www.demi-sec.nl> (sites laatst bezocht op 5 maart 2012).
9. See: <http://www.youtube.com/watch?v=QToKLg1O8ro> uploaded on 1 July 2010. (accessed 23 July 2014; 52.693 reactions).
10. <http://www.musicconnect.nl/sessiemuzikant/heerlen/305/angelo-bombrini> (geraadpleegd 28 augustus 2017).
11. De schrijfwijze voor de gepalataliseerde /s/ is meestal <sj> (*sjtjil*), maar soms ook <sh> (*shtjil*) zoals in de Genkse campagneslogan.
12. Review in RifRaf-magazine, maart 2014.
13. *wa make*, typische cité-uitdrukking waarmee men vraagt hoe het met iemand gaat of wat iemand aan het doen is.

Referenties

- Aarsæther, Finn, Stefania Marzo, Ingvild Nistov & Evy Ceuleers. 2015. Indexing Locality: Contemporary Urban Vernaculars in Belgium and Norway. *Jacomine Nortier & Bente A. Svendsen (red.), Language, Youth and Identity in the 21st Century*, pp. 249-270. Cambridge: Cambridge University Press.
- Agha, Asif. 2003. The social life of cultural value. *Language and Communication*, 23, 231-273.
- Agha, Asif. 2007. *Language and Social Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Appadurai, Arjun. 1996. *Modernity at large. Cultural Dimensions of Globalization* Minneapolis: University of Minneapolis Press.
- Auer, Peter. 2013. The geography of language: Steps towards a new approach. *Freiburger Arbeitspapiere zur Germanistischen Linguistik (FRAGL)*: 16 (8).
- Britain, David. 2009. One foot in the grave? Dialect death, dialect contact, and dialect birth in England. *International Journal of the Sociology of Language* 196/197, 121-155.
- Britain, David. 2010. Language and space: The variationist approach. In Peter Auer and Jürgen Erich Schmidt (red.), *Language and space: An international handbook of linguistic variation*, pp. 142-63. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Cornips, Leonie. 1994. *De syntactische variatie in het Algemeen Nederlands van Heerlen* (Ongepubliceerd proefschrift UvA, IFOTT 6).
- Cornips, Leonie. 2014. Taalcultuur: Talen in beweging. *Taal & Tongval*, 65(2), 125-147.
- Cornips, Leonie (ingediend). Dialect acquisition by descendants of migrants in the Netherlands, and dialect use as a local, white practice. Linguistic othering of descendants in research, and public discourse. *International Journal of the Sociology of Language*.
- Cornips, Leonie & Louis van den Hengel. 2018. Revitalisering van het mijnverleden in Heerlen door hybride taalculturele praktijken. In Willibrord Rutten (red.), *Studies over de Sociaaleconomische Geschiedenis van Limburg LXIII / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg 2018*, 280-311.
- Cornips, Leonie & Vincent de Rooij. 2013. Selfing and othering through categories of race, place, and language among minority youths in Rotterdam, The Netherlands. In Pieter Siemund, Ingrid Gogolin, Monika E. Schulz & Julia Davydova (red.), *Multilingualism and Language Diversity in Urban Areas: Acquisition, identities, space, education*, 129-164. Amsterdam: John Benjamins.
- Cornips, Leonie & Vincent de Rooij. 2015. Belonging through Languagecultural Practices in the Periphery. The Politics of Carnival in the Dutch Province of Limburg. *Anthropological Journal of European Cultures* 24(1), 83-101.
- Cornips, Leonie & Vincent de Rooij (red.). 2018. *The Sociolinguistics of Place and Belonging Perspectives from the Margins*. Amsterdam: John Benjamins.
- Cornips, Leonie & Vincent de Rooij (2019). Sociolinguistic enregisterment through languagecultural practices. In Norval Smith, Tonjes Veenstra & Enoch Olade Aboh (red.), *Aspects of Contact*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Cornips, Leonie, Vincent de Rooij & Irene Stengs. 2012. Carnavalesk taalgebruik en de constructie van lokale identiteiten. *Dutch Journal of Applied Linguistics*, 1(1), 15-40.
- Cornips, Leonie & Ad Knotter. 2016. De uitvinding van Limburg: de territorialisering van geschiedenis, taal en identiteit. *Studies over de Sociaal-Economische Geschiedenis van Limburg/ Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg LXI*: 136-163.
- Cresswell, Tim. 1996. *In Place/Out of Place: Geography, Ideology, and Transgression*. Minneapolis/London: University of Minnesota Press.

- De Schutter, Georges & Ben Hermans. 2013. The Limburg dialects: Grammatical properties. In Frans Hinskens & Johan Taelleman (red.), *Language and Space: Dutch. An International Handbook of Linguistic Variation*, 356-377. (=Handbooks of Linguistics and Communication Science, HSK 30.3.) Berlin/Boston: De Gruyter Mouton.
- Doreleijers, Kristel. 2017. 'Unne kuukske'? Een onderzoek naar variatie in genusmarkering door (jonge) Brabantse dialect-/regiolectsprekers in regio Eindhoven. MA thesis Universiteit Utrecht.
- Eckert, Penny. 2003. The meaning of 'style'. *Texas Linguistic Forum* 47: 41-53. *Proceedings of the Eleventh Annual Symposium about Language and Society – Austin. April 11-13, 2003*.
- Eckert, Penny. 2008. Variation and the indexical field. *Journal of Sociolinguistics*. 12(4), 453-476.
- Eckert, Penny. 2012. Three waves of variation study. The emergence of meaning in the study of sociolinguistic variation. *Annual Review of Anthropology* 41, 87-100.
- Ginneken, Jacques van. 1913. *Handboek der Nederlandsche Taal*. Nijmegen: Malmberg.
- Hoppenbrouwers, Cor. 1990. *Het regiolect. Van dialect tot algemeen nederlands*. Muiderberg: Coutinho.
- Johnstone, Barbara. 2004. Place, globalization, and linguistic variation. In Carmen Fought (red.), *Sociolinguistic Variation. Critical reflections*. Oxford: Oxford University Press, 65-83.
- Johnstone, Barbara., Jennifer Andrus, and Andrew E. Danielson. 2006. Mobility, Indexicality, and the Enregisterment of "Pittsburghese". *Journal of English Linguistics* 32 (4), 77-104.
- Johnstone, Barbara. 2010. Indexing the local. *The handbook of language and globalization* by N. Coupland, pp. 386-405. Malden, Mass: Wiley-Blackwell.
- Johnstone, Barbara. 2011. Dialect Enregisterment in Performance. *Journal of Sociolinguistics* 15(5), pp. 657-679.
- Johnstone, Barbara. 2011a. Language and Place. *Cambridge Handbook of Sociolinguistics* by Rajend Mesthrie. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnstone, Barbara. 2011b. Language and geographical space. In Peter Auer & Jürgen Erich Schmidt (red.), *Language and Space. An international handbook of linguistic variation. Theories and methods*, 1-17. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Johnstone, Barbara. 2011c. Dialect enregisterment in performance. *Journal of Sociolinguistics* 15-5, 657-679.
- Johnstone, Barbara. 2014. "100 % Authentic Pittsburgh": Sociolinguistic authenticity and the linguistics of particularity. In Veronique Lacoste, Jakob Leimgruber, Thiemo Breyer (red.) *Indexing Authenticity: Sociolinguistic perspectives*, 97-112. Berlin: de Gruyter.
- Kroon, Sjaak & Jos Swanenberg (red.). 2019. *Language and Culture on the Margins. Global/Local Interactions*. Oxford: Routledge Critical Studies in Multilingualism.
- Landry, Rodrigue & Richard Y. Bourhis. 1997. Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: an empirical study. *Journal of Language and Social Psychology* 16 (1), 23-49.
- Lefebvre, Henri. 1991. *The Production of Space*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Lenz, Alexandra. 2004. Hyperforms and Variety Barriers. In: *Language variation in Europe. Papers from ICLaVE 2*. Uppsala: Uppsala University, 281-293.
- Marzo, Stefania & Evy Ceuleers. 2011. The use of Citétaal among adolescents in Limburg: the role of space appropriation in language variation and change. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 32(5), 451-464.
- Marzo, Stefania. 2016. Exploring the social meaning of contemporary urban vernaculars: perceptions and attitudes about Citélanguage in Flanders. *International Journal of Bilingualism* 20(5), 501-521.
- Milroy, Lesley. 1987. *Language and social networks*. New York: Basil Blackwell.
- Modan, Gabriella Gahlia. 2007. *Turf Wars: Discourse, Diversity, and the Politics of Place*. Malden, MA and Oxford: Blackwell.

- Mourigh, Khalid. 2017. Stance-taking through sibilant palatalisation in Gouda Moroccan Dutch. *Nederlandse Taalkunde* 22(3), 421-446.
- Perry, Jos. 2009. 't Nachtegaaltje zingt. Regionalisme in Nederlands-Limburg 1900-1950. In: A. Knotter (red.), *Dit is Limburg!*, 187-227.
- Pietikäinen, Sari & Kelly-Holmes, Helen (red.). 2013. *Multilingualism and the Periphery*. New York, Oxford University Press.
- Pietikäinen, Sari, Jaffe, Alexandra, Kelly-Holmes, Helen, & Coupland, Nik. 2016. *Sociolinguistics from the Periphery: Small Languages in New Circumstances*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781316403617
- Polzenhagen, Frank & Xiaoyan Xia. 2014. Language, Culture and Prototypicality. In Farzad Sharifian (red.), *Routledge Handbook of Language and Culture*, 253-269. New York: Routledge.
- Quist, Pia. 2011. Untying the language-body-place connection: A study on linguistic variation and social style in a Copenhagen community of practice. In Peter Auer & Jürgen Erich Schmidt (red.), *Language and Space. An International Handbook of Linguistic Variation. Theories and Methods*, 632-648. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Rombauts, Lore. 2018. *Vies stijf* in Vlaamse en Nederlandse tweets. Een corpusonderzoek. Masterproef ingediend aan de KU Leuven.
- Silverstein, Michael. 2003. Indexical order and the dialectics of sociolinguistic life. *Language and Communication* 23, 193-229.
- Slaats, Imke. 2017. *We hebben een clubske opgericht. Hyperdialect in Oost-Brabant*. BA thesis Universiteit Utrecht.
- Swanenberg, Jos. 2009. *Brabants Handwoordebuukske vur Tilburg en Midden-Brabant*. Someren: Europese bibliotheek.
- Swanenberg, Jos. 2012. Van Sterenborgs dialect naar hedendaags Tilburgs. *Tilburg. Tijdschrift voor geschiedenis, monumenten en cultuur* 30-3, 63-65.
- Swanenberg, Jos. 2016. Dialectologie in de 21^e eeuw: de vitaliteit van dialectkenmerken in Noord-Brabant. In Kurt Feyaerts, Geert Brône, Steven Schoonjans & Geert Stuyckens (red.), *Sprache in Raum und Geschichte, System und Kultur. Festschrift für Luk Draye, Leuvense Bijdragen* 99-100, 302-320.
- Swanenberg, Jos. 2018. Dialect authenticity upside down: Brabantish writing practices of a black comedian on Twitter. In Constanze Weth & Kasper Juffermans (red.), *The Tyranny of Writing. Ideologies of the Written Word*, 183-196. London: Bloomsbury.
- Taldeman, Johan. 2003. Aan uw taal heb ik u herkend. Over sjibboletvorming in de Nederlandse dialecten. In Veronique De Tier & Reinhild Vandekerckhove (red.) *Aan taal herkend. Het bewustzijn van dialectverschil*, 17-44. Groesbeek: Stichting Nederlandse Dialecten.
- Thissen, Lotte. 2018. *Talking in and out of place. Ethnographic reflections on language, place, and (un)belonging in Limburg, the Netherlands*. Unpublished Diss, Maastricht University.

